

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET

23:dje årgången.

Tilläggsblad N:o 1.

Innehåll: Henrik Ibsens Et Dukkehjem. Af A. Strömbäck. — Om gift kvinnas rätt i förmögenhetsrättsligt hänseende. Af E. V. Nordling.

Henrik Ibsens Et Dukkehjem.

Nora.

Hvad regner du da for mine helligste pligter?

Helmer.

Og det skal jeg behøve at sige dig! Er det ikke pligterne imod din mand og dine børn?

Nora.

Jeg har andre ligeså hellige pligter?

Helmer.

— — — — Hvilke pligter skulde det være?

Nora.

Pligterne imod mig selv.

Ett nytt skådespel af Henrik Ibsen är sedan länge liktydigt med en ny stor andlig triumf för det land, som i honom alltid skall se en af sina djupast tänkande och renast kännande skalder. Hela den stora vida världen der ute har också nu mera vant sig att tid efter annan från berglandet uppe vid ishafvet få mottaga något af lefvande väckelse fylldt arbete af hans hand och står då genast färdig att helsa detta med entusiastiska bifallsstormar, som på intet sätt stå efter dem, hvilka bruka ljuda för de stora kulturlandens egna berömdaste snillen. Kunde detta sägas vara förhållandet redan på den tid, då Ibsen endast med sin öfverlägsna formförmåga och djupa psykologiska intuition skapade sina poetiskt sköna forntidsdramer, har det helt visst blifvit det i ännu högre grad, sedan hans författarskap börjat gå i riktning mot detta de nutida samfundsspörsmålen område, om hvilket vi här vid ett föregående tillfälle¹⁾ vågade en förmodan, att det för framtiden möjligen kunde blifva skaldens

¹⁾ Tidskrift för Hemmet 1878 II.

oftast trampade valplats. Så har det också nu sednast gått med »Et Dukkehjem». Knapt har bläcket hunnit torka på författarens handskrift, innan skådespelet genast börjar sitt triumftåg först öfver Tysklands och sedan omedelbart derefter också öfver de skandinaviska landens förnämsta skådebanor. Redan länge bebådadt och med otålighet väntadt, blifver det knapt förr tillgängligt i tryck, än det offentligen och enskildt gifver anledning till en diskussion, som bådar godt för den nyvaknande literära lifaktigheten här uppe hos oss. Bifallet är dock icke enstämmigt, glädjen icke öfver allt oblandad. Som en blix t ljungar det nya skaldeverket med sin skarpt utpreglade tendens ner i månet af gamla orättvisors qvafva dunstkrets uppfyldt hem, bländar, förskräcker och — låtom oss hoppas det — upplyser.

Är det då några aldeles nya eller hittills opåaktade förhållanden den skald, som för något mer än två år sedan gaf oss »Samfundets Støtter», nu går att belysa? Visserligen icke. Hvad man här finner, är endast en fortsättning af den redan i det närmast föregående stycket så öppet började striden mot vrångheten och lögnen i vårt samhälls- och hemlif. Frågan är nu endast mera preciserad och författaren tränger här vida djupare mot sjelfva roten af det onda, i samma mån han, lemnande å sido alla biomständigheter, rakt går lös på den innerst verkande orsaken till de missförhållanden, för hvilka vår tid tyckes börja att alt mera få ögonen öppnade. Lika som i »Samfundets Støtter» en lycklig upplösning först då visade sig möjlig, när båda könens representanter inom familjen fingo till hvarandra intaga sin rätta och naturenliga plats och verka i full öfverensstämmelse med sina gåfvor och anlag, så har också den förtviflade konflikten i »Et Dukkehjem» sin rot först i den kvinliga hufvudpersonens förvända uppfostran i föräldrahemmet och sedan i hennes onaturliga ställning i det egna hemmet.

Nora Helmer har under hela sitt lif varit hållen som en docka, och den plats, hon fyllt i familjen, har varit en dockas. Uppfostrad af en på sitt sätt välmenande, men svag fader, har hon af honom rönt det slags kärlek, som framdeles gifver henne anledning att säga, det han lika litet som sedan hennes man

någonsin älskat henne, endast tyckt det roligt att vara förälskad i henne. Ingenstädes hafva de gåfvor, med hvilka hon sedermera visar sig vara af naturen i så rikt mått utrustad, fått komma till användning, aldrig har det heller ansetts nödvändigt att hos henne lägga någon fast moralisk grundval för tänkandet eller handlandet, då i hennes bestämmelse ju aldrig ingick hvarken att tänka eller handla, åt minstone icke på egen hand utan ledning af det mankön, som enligt gammalt föreställningssätt ansåg det tillkomma sig att både tänka och handla för henne. Detta gifver henne också fullt skäl att, sedan hon vaknat till medvetande af det onaturliga i detta förhållande, säga, att det öfvats mycken orätt mot henne först af fadern och sedan af mannen. Fadern kallade henne sitt dockebarn och lekte med henne, som hon lekte med sina dockor, och när hon sedan gick ur faderns händer öfver i mannens, lefde hon hos honom i ett viljelöst beroende, lefde af att göra konster för honom. I åtta hela år lefde de på det sättet till sammans, utan att vexla ett enda alvarligt ord i något alvarligt ämne, aldrig sutto de till sammans i alvar för att söka tränga till grunden med något. Den rättskänsla, som under sådana omständigheter rotfäste sig hos henne, var den, som i första rummet bjöd henne att bereda nöje och fördelar åt dem, som voro henne kära och hvilka sedan i sin ordning skulle på samma sätt bereda henne nöje och fördelar. Den naiva egoismen med sin till det yttersta gående hänsynslöshet uppstår som en helt oundviklig följd af ett sådant uppfostringssystem, och vid sidan om denna mörka karaktärsfläck framträda jemväl andra sådana der små ofarliga men älskvärda svagheter som en ofta bristande sanningskärlek, då det endast gäller ett litet »narri», ett nyckfullt och obefogadt trots m. m. d. Om något fullt förtroende i detta ords egentligaste mening mellan man och hustru kan under sådana förhållanden helt naturligt heller aldrig blifva tal.

Förste gången i sitt lif den unga qvinnan anser det nödvändigt att på egen hand fatta ett beslut, misstager hon sig också svårligen om rätta sättet. Hennes mans lif, som är i fara, kan endast räddas genom en utländsk resa, och då han sjelf ryggar till baka för att vedervåga sin ställning i verdens

ögon genom att upplåna de därför erforderliga penningarne, anser hon sig utan vidare böra honom ovetande göra det i hans ställe. Detta blifver henne möjligt, endast under förutsättning af att hon kan skaffa sin fars borgen för summan, men som fadern vid samma tillfälle ligger dödssjuk, anser hon sig äfven vara i sin fulla rätt, då hon, för att spara honom all oro och alla bekymmer, begär ett uppenbart brott mot den för henne fullkomligt likgiltige långgifvaren och själf förfalskar faderns namn under länehandlingen. Så långt hennes omdöme sträcker sig, kan detta ju icke vara något brott. Hennes mans lif blir räddadt och hennes far slipper att oroas i sin dödsstund; detta är för henne hufvudsaken. All den djupa kärlek och innerliga tillgifvenhet, hvaraf detta qvinnohjerta är mäktigt, tager sedan sitt uttryck i hennes oafätliga sträfvanden att genom tråget arbete och försakelse af egna fördelar själf kunna återbetala skulden. Mannen får ingenting veta om saken, för honom heter det, att de fått penningarne af hennes far. Verkliga förhållandet skall tills vidare förblifva hennes hemlighet, den stolta hemlighet, i hvilken hennes själfmedvetande söker sin hela tillfredsställelse.

På denna punkt stå sakerna, då styckets handling börjar. Noras man har haft lyckan med sig och blifvit utnämnd till direktör i en bank och dermed äro alla bekymmer för deras framtida bergning aflägsnade. Den unga hustruns glädje är större, än den någonsin förut kunnat vara, och en af inga sorger grumlad lycka hägrar för hennes intet ondt anande själ, i hvilken vid sidan om glädjen nu finnes plats endast för stoltheten öfver den tillbedde makens framgång. Men då yppar sig plötsligt den konflikt, som ställer Noras hemlige långgifvare såsom en oförsonlig antagonist gent imot hennes man. Stunden är kommen, då detta förmenta ideal af en öfverlägsen äkta man skall pröfvas. För honom fruktar dock Nora intet; hennes enda stora bekymmer är, att han, om han får veta hela sanningen, skall taga skulden på sig, för att rädda henne. Detta icke blott fruktar hon, hon vet ju bestämdt, att denne tillbedde idol icke skall kunna handla på annat sätt. För henne finnes icke ens skynten af en

misstanke om att han skulle kunna visa sig mindre uppoffrande och storsinnad, än hvad hon gjorde, då hon utan tvekan tillgrep den ytterste och mest förtviflade utvägen för att rädda honom och skona fadern. Hemligen gläder hon sig visserligen åt, att hennes hjelte derigenom skulle komma att för henne framstå i en till och med ännu mera strålande dager än hittils, men detta får dock icke ske. Till att afvända det uppjuder hon nu hela sin förmåga och sätter så i gång den styckets handling, hvars utveckling är ett mästerstycke, Ibsens öfverlägsna dramatiska talang fullt värdigt, och under hvars fortgång hennes egen länge hämmade karaktärsutveckling så tydligt kommer att försiggå inför åskådarens eller läsarens ögon. Lifvets alvar tränger sig med ens på henne i dess mest skräckinjagande form, och likväl är hon tvungen att med förtviflan i hjertat le och dansa som hittils, på det att intet af den stora hemligheten skall röjas i förtid och tillintetgöra hennes sista sköna dröm, som är att endast ännu en dag få vara lycklig med den tillbedde. Kommer så den stund, då alt ovilkorligen måste blifva upptäckt. Nu vill hon dö, för att skona sina kära för den smålek, hennes obetänksamma tilltag måste draga öfver dem, om hon förblifver i lifvet. Men hennes sista glädje är ännu, att »det vidunderligaste» skall inträffa, att mannen högsint skall begära att få taga skulden på sig och sålunda till det sista blifva hennes höga ideal trogen.

Gör han väl det? Ack nej, denna sista stora missträkning återstod ännu för att visa henne hela lumpenheten af de förhållanden, i hvilka hon omisstänksamt uppväxt och lefvat och af hvilkas dy hon hittils undgått att smutsa sin själs hvita vingar, endast derigenom att hon aldrig sett dem annorlunda än i sin egen naturliga högsinthets idealiserande ljus. Slaget faller och den sjelfviske mannen är först nära att digna till marken derunder, sårad som han är på sin mest sårbara punkt, högmodet och egenkärleken. Sedan träder imellertid genast hans själs hela lumpenhet i dagen, och i en scen, hvilken, i förbigående sagdt, helt visst utgör glanspunkten i återgifvandet af hela denna rol på vår Dramatiska teater, stöter han med hårda ord ifrån sig den qvinna,

som offrat alt för honom och hvilken hans smickrade fåfånga en kort stund förut kom honom att betrakta med slafegarens belåtenhet och djuriska lystnad. Det »vidunderligaste» har hon förgäfvets väntat, i stället skådar hon hos det fordna idealet den nakna fegheten, och kunde hon ännu hysa ett det minsta tvifvel om dennas makt öfver honom, så försvinner äfven detta, då han ett ögonblick sednare, vid det han plötsligt ser dem helt oväntadt undkomma slaget, åter öppnar sin famn för henne och helt ädelmodigt erbjuder henne sin förlåtelse, utan en tanke på sin egen skuld, utan ett allvarligt ord om det verkligen felaktiga i hennes handling. Då framstår klart för henne den stora orättvisa, som legat deri, att hon ständigt varit prisgifven åt en sådan mans låga godtycklighet, utan att hon blifvit satt i tillfälle att få utveckla sin egen rättskänsla och göra den gällande. Hon inser också, huru oafvislig hennes rätt härtill bort vara och att det icke kunnat vara något sant äktenskap, som uteslutit denna hennes rätt att taga hänsyn till, hvad hon så sant kallar, pligterna mot sig sjelf. I åtta långa år har hon bott i en främmande mans hus, och nu finner hon honom dertill icke vara den man, hon hade tänkt sig. Så må detta hafva ett slut, och hon lemnar det främmande huset, för att gå ut i verlden och sjelf göra sig den uppfostran, som man aldrig haft förstånd att gifva henne, der hon haft rätt att vänta den, i hemmet, går, för att söka bilda sig till att blifva en människa, ifrån att förut hafva varit endast en leksak för andra människor.

Detta, äfven i rent tekniskt afseende mer än djerfva, slut har helt visst synts de fleste otillfredsställande. Men om icke skalden ville utsätta sig för att sjelf förtaga intrycket af den ljungande straffpredikan, för hvilken hela detta skådespel endast är en så högst konstnärlig omklädnad, kunde han icke rätt gerna göra det annorlunda. I de handlande personernas eget skön ställer han möjligheten att omskapa sig så, att ett rätt samlif dem emellan verkligen kan blifva möjligt. Ligger icke en antydning till försoning redan i den ton, hvarmed Helmer har att uttala styckets slutord: Det vidunderligaste —?! »Et håb skyder op i ham», är ju den scenanvisning, som författaren sjelf lemnar vid

denna replik. Likasom i »Samfundets Stötter» skall helt visst äfven här den förut olösliga konflikten blifva lösbar, dock ej genom några af den moderna komediens rent mekaniska hjälpmedel, utan genom en från den dramatiska handlingen fortsatt karaktärernas omdaning. Också hafva vi hört omtalas, att skalden sjelf i bref till en person, som meddelat sig med honom om skådespelets uppförande härstädes, yttrat de alla tvifvel härutinnan undanrödjande orden: Vist kommer Nora tilbage!

Härmed torde också författaren sjelf till en god del hafva vederlagt alla de påståenden, som, inom vårt brödraland ihärdigare och mera offentligt än hos oss, uttalats mot hans nyaste arbete, emedan han i detta skulle hafva framställt åsikter, egnade att undergräfvat äktenskapets helgd och rubba de grundvalar, på hvilka den statsborgerliga institutionen hvilat. Man har svårt för att förstå, huru ett sådant resonement ännu i våra dagar kan göras gällande, men vi hafva dock sett det framfördt af bland många andre äfven en man, som för ännu icke så länge sedan glädde sig åt anseendet af att vara en bland det skandinaviska nordens främste representanter för alla framåtskridandets stora idéer. De åsikter, som funnit uttryck i dessa förebräelser mot den norske skaldens sednaste arbete, kunna således icke betraktas blott såsom lösa hugskott; men detta bevisar också endast desto vissare, att de varningens ord, som i »Et Dukkehjem» riktas till vår tids menniskor, endast varit alt för väl på sin plats. Författaren tyckes också hafva träffat hjertpunkten af den sociala sjukdom, på hvilken han här velat fästa uppmärksamheten; det bevisa bäst de höga skri, patienterne gifvit ifrån sig vid sårets beröring. Kanske har man också att tillskrifva detta förhållande en stor andel i det just icke så aldeles obetingadt entusiastiska mottagande, stycket vid dess uppförande på scenen rönt äfven hos oss. Å andra sidan menar man, att detta stycke i all sin öfverlägsenhet likväl har en och annan svag punkt, som i viss mån kan förklara, att det i och för sig icke verkar obetingadt sympativäckande. En sådan svaghet är t. ex., att Nora alt för länge får försöka att resonera bort sin felaktighet med länehandlingen. Huru

föga uppfostran utvecklat hennes rättsbegrepp, skulle dock hennes själs naturliga renhet framstått i ett vida mera ogrumladt ljus, om styckets upplösning omedelbart betingats af hennes upptäckt om denna felaktighet. Icke heller blifver Nora mera tilltalande för oss genom det rent af brutala sätt, hvarpå hon redan i första scenen med Krogstad behandlar denne. Äfven Noras man kunde, menar man, vara tecknad på ett något mera allmängiltigt sätt, utan denna öfverdrifna belastning af lumpenhet, som han t. ex. lägger i dagen gent imot den gamla ungdomsbekantskapen, hvilken han vill beröfva möjligheten att försörja sig och sin familj, icke därför att denne fordne vän för flere år sedan begått ett felsteg, utan därför att han generar honom, bankdirektören, med att som förr kalla honom du. Sådana drag göra Noras man till en undantagsmenniska, med hvilken hvarje filister, huru nära själsfränder de i öfrigt må vara, dock utan vidare kan anse sig hafva rätt att säga upp bekantskapen.

Låt nu imellertid vara, att dessa och liknande omständigheter kunna i någon mån förringa de estetiska sympatierna för skådespelet, så är det dock icke efter handklappningarnas intensitet man har att bedöma ett stycke sådant som »Et Dukkehjem». Der vid lag gälla i främsta rummet de tankar och känslor, skådespelets handling kan hafva uppväckt hos läsaren och åskådaren, och på sådana väckelser är Ibsens rakt på saken gående framställning utan gensägelse tillräckligt rik, för att detta skådespel med full rätt skall kunna ställas vid sidan om hvad den store skalden förut gifvit oss som bäst och skönast.

August Strömbäck.

Om gift kvinnas rätt i förmögenhetsrättsligt hänseende.

Af *E. V. Nordling*.

(Föredrag hållet i Föreningen för gift kvinnas eganderätt i Stockholm den 12 maj 1879.)

Det mål, som denna förening satt för sin verksamhet, har sin faktiska grund i det förhållande, att den gifta kvinnans rätt icke är i lagstiftningen erkänd på ett med tidens fordringar öfverensstämmande sätt. Detta förhållande åter har sin grund i en föregående historisk utveckling, af hvilken det därför icke saknar sitt intresse att taga en, om ock hastig, öfverblick. I de äldsta tider, då hos våra förfäder, lika som hos de med dem närbeslägtade folk, individen icke genom sig själf kunde göra sina rättigheter gällande, utan därtill måste hafva bistånd af den ätt, han tillhörde, och då såsom en följd däraf ätterne bildade likasom för sig slutna samfund, genom hvilkas förmedling rätt så väl vans som gafs, var det en helt naturlig sträfvan, att man sökte i möjligaste mån fästa rätten till egendomen, som i alla tider utgjort ett mäktigt stöd för makt och betydelse, vid *männen*, genom hvilka de särskilda ätterne voro bestämda och från hvarandra åtskilda. Vi få sålunda icke fatta detta historiska faktum så, som skulle det samma hafva berott af någon rå benägenhet hos mannen såsom den starkare att förtrycka den fysiskt svagare kvinnan, såsom förhållandet är med slafveriet, eller af någon missaktning af kvinnan, någon brist i uppfattningen af kvinnans människovärde. De gamla nordiska sagorna tala altför tydligt om den aktning, som kvinnan åtminstone såsom husmoder åtnjöt, och

om det stora inflytande, som af henne i socialt hänseende och någon gång äfven i politiskt utöfvades, för att lemna rum för en dylik föreställning. Saken var helt enkelt påkallad af då rådande rättsliga och sociala förhållanden, var en politiskt nödvändig sak. När sedermera en högre makt inom de af flere ätter bestående rättsamfundet eller öfver ett flertal af dessa rättsamfund utbildade sig, genom hvilken anlitande rätten kunde vinnas, och ätternes betydelse, såsom en följd deraf, småningom försvagades, kunde ock på grundvalen af den höga aktning, hvaraf kvinnan var i åtnjutande, en särskild egendomsrätt för kvinnan eller en delaktighet i rätt för henne jämte mannen med lätthet upstå. Därtill bidrog ock i hög grad kristendomens utbredande och det allt djupare inträngandet i sinnena af den kristna lärans sanningar, hvilka hvila på grundvalen af den ena människans likställighet med den andra. Det är ett för dessa olika faktorerers samverkan ganska betecknande drag, att den första åtgärd, genom hvilken vidsträktare egendomsrätt tillerkändes kvinnan, gälde den gifta kvinnan, husmodern, samt att densamma tillskrifves den öfver landskapen upväxande konungamakten och därtill just den högsta förebilden inom vår historia för en kristen konung, Erik den helige.

I enlighet med hvad nu anförts finna vi, hvad angår kvinnans allmänna rätt till egendom, att under det hon i de äldsta tider, om hvilka vi hafva någon säker kännedom i fråga om förhållandena hos våra förfäder, icke hade rätt till arf jämte man, som med henne var lika närskyld till den döde arflåtaren, — således syster icke var arfsberättigad jämte broder — och hon antagligen därför varit alldeles utesluten från arfsrätt, hon enligt flertalet af våra landskapslagar, upptecknade under det 13:de århundradet och början af det 14:de, egde att jämte mannen taga arf till hälften mot denne. Att det sedermera under flere sekler stadnat vid detta steg veta vi alla, likasom ock att kvinnan först genom förordningen af den 19 maj 1845 tillerkänts fullkomligt lika rätt till arf som mannen. I städerna, inom hvilka ättförfattningen hade föga eller ingen betydelse, hade dock kvinnan, så långt vi känna tillbaka, egt rätt att ärfva lika med mannen; och fans det således under en

längre tid skilnad i detta hänseende mellan lands- och stadsrätt, som först år 1845 upphäfdes. Ehuru kvinnan sålunda genom dessa stadganden hade egendomsrätt sig tillerkänd, egde hon dock, så vida hon icke var enka, ingen rätt att själf förvalta den egendom hon hade. Hon räknades såsom omyndig, och såsom en följd däraf stod hennes egendom under förvaltning af en för ändamålet utsedd målsman. Äfven detta band på henne är numera uphäfdt. Till en början skedde detta vilkorligt genom förordningen af den 15 juni 1858 och och därefter fullständigt genom författningen af den 16 november 1863, enligt hvilken ogift kvinna är utan vidare myndig, då hon upnått 25 års ålder. Att kvinnan genom full frihet att idka näring och handel och genom rätt att anställas vid särskilda slag af tjänster tillika fått ett stort fält för sig öppet att till sin fördel bruka denna myndighet är för alla väl bekant. Förmodligen är det, emedan dessa förhållanden med afseende på den ogifta kvinnans rättsliga ställning anses tillfredsställande, som denna förening inskränkt sin verksamhet till att sträfva för en utvidgning af den *gifta* kvinnans eganderätt.

Hvad denna senare angår, intog hon i början en ganska underordnad ställning i förmögenhetsrättsligt afseende inom familjen. Hon var berättigad till egendom, men denna bestod endast af den hemgift, som från hennes ätt till henne utgick, samt de gåfvor, som mannen vid fästningen eller giftermålet — detta senare under namn af morgongåfva — tilldelade henne. I mannens egendom i öfrigt hade hon icke del. Sådant är det förhållande, om hvars tillvaro såsom från äldre tid bestående åtskilliga af våra landskapslagar gifva antydning. Tidigt ändrades dock detta så, att åt hustrun tillerkändes andel i egendomen jämte mannen till en tredjedel; och är bestämmelsen därom, såsom vidtagen redan under det 12:te århundradet, den i landskapslagarne allmänt gällande. Från den egendom, som genom denna bestämmelse var för makarne gemensam, undantogs dock arfvejord och sådan jord, som före äktenskapet blifvit förvärfvad, hvilket stadgande säkerligen berodde af släktens eller ättens anspråk att få inom sig behålla detta för hans makt så viktiga slag af egendom.

Enligt stadslagarne åter var hustruns andel bestämd till hälften i all egendom, som makarne hade, af hvad slag egendomen än var. Förordningen af år 1845 uphäfde äfven denna skilnad mellan stads- och landsrätt, så att numera man och hustru ega hälften hvardera i all egendom med undantag af ärfd eller före äktenskapet förvärfd fastighet på landet. Vidkommande förvaltningen af den egendom, som tillkom hustrun, hvilken efter den föregående framställningen kunde vara dels andel i gemensam egendom och dels henne enskildt tillhörig egendom, har det hela tiden gällt såsom regel, att densamma af mannen jämte hans egen handhades, blott med den inskränkning, att han icke egde utan hennes samtycke förytra fast egendom, som hustrun ärft eller fört med sig i boet. Från denna regel, som ännu gäller, har emellertid genom förordningen af den 11 dec. 1874 vissa undantag stadgats, dels att genom aftal, uprättadt före äktenskapet (äktenskapsförord), bestämmelse kan vidtagas därom, att hustrun enskildt tillhörig egendom skall vara undandragen mannens förvaltning, i hvilket fall hustrun eger själf förvalta denna egendom, såvida ej annat blifvit i förordet föreskrifvet, hvilket ock gäller om egendom, som under lika vilkor blifvit henne genom gåfva eller testamente tilldelad, och dels att hustru utan vidare eger förvalta det hon genom eget arbete förvärfvar. Redan förut hade man funnit, att den mannen uteslutande tillagda förvaltningsrätt af makarnes egendom och den grundsats, som af densamme härleddes, att all egendomen i boet, såväl enskild som gemensam, betraktades såsom ett helt, ur hvilket äfven den ene makens enskilde fordringsägare kunde söka godtgörelse, kunde för dem, i synnerhet för hustrun, medföra förlust; och hade med anledning däraf i slutet af 17:de århundradet åt makarne tillerkänts rätt att för undgående af sådan förlust söka boskildnad, en åtgärd som enligt sin natur var riktad mot den enhetliga förvaltningen af egendomen i boet och hade dennas uphäfvanne till följd. Boskildnaden är nu närmare reglerad genom förordningen af den 18 sept. 1862, som jämväl föreskrifver, att åtgärden tillika skall hafva verkan att uphäfva egendomsgemensamheten med

afseende på gods, som efter det denna åtgärd sökts af den ene eller andre maken vinnes.

Det slutliga resultatet af den i korta drag tecknade historiska utvecklingen visar oss den gifta kvinnans rättsliga ställning, sådan densamma för närvarande är. Dock torde vi böra tillägga, att hos oss af gammalt den regel gält och ännu gäller, att makarne hafva makt att genom äktenskapsförord oberoende af lagens föreskrifter ordna förhållandena med afseende på egendomsrätten under äktenskapet, hvartill år 1874 lades rätten att genom sådant förord äfven bestämma om egendomsförvaltningen på sätt som ofvan angifvits. Som vi se äro hufvudgrundsatserne för vår äktenskapsrätt i förevarande afseende tvänne, den ene att egendoms-gemensamhet mellan makarne råder, den andre att mannen ensam utöfvar förvaltningen af egendomen i boet. Såsom omedelbara undantag därifrån kunna vi räkna, dels att viss egendom är för den ene eller andre maken enskild och dels att hustrun eger förvalta den egendom, som hon med sitt arbete förvärfvar, och såsom satsar, hvilka mera medelbart medföra undantag, att makarne genom aftal kunna bestämma såväl egendomsrätten annorlunda, än lagen stadgar, som äfven i viss mån afvikelse från den enhetliga förvaltningen, samt att genom boskildnad ej mindre egendoms-gemensamheten än äfven den enhetliga förvaltningen kan brytas.

Vi hafva då att fråga oss: hvilka äro bristerna i denna anordning? och hvilken ändring deri bör man söka att vinna?

Till en början vilja vi angifva några brister, som väl vid första påseendet kunna anses som mindre väsentliga, men hvilka dock vid närmare betraktande skola finnas vara betydande nog. Egendoms-gemensamheten är icke fullständig så till vida som ärfd eller före äktenskapet förvärfvad fastighet på landet är från densamma enligt lag undantagen. För så vidt egendoms-gemensamhet skall i principen råda, finnes intet skäl för bibehållande af denna inskränkning däri. Den gamla ättförfattningen, i hvilken inskränknigen hade sin rot, är länge sedan upplöst, och de lagstadganden i öfrigt, som i denna författning hade sitt ursprung och hvilka tjänade att fullständiga den ifrågavarande bestämmelsen nämligen förbudet att

bortgifva arfvejord och rätten att i börd lösa försåld släktjord, hafva åren 1857 och 1863 ur lagstiftningen utgått. I landfastighetens natur, om man jämför densamma med lös egendom eller ännu hållre med stadsfastigheten, finnes ej håller någonting, som talar för ett undantagsförhållande för henne i fråga om giftorätt makar emellan. Hustruns rätt att förvalta hvad hon genom eget arbete förvärfvar och hvad enskild egendom, som står under hennes vård, afkastar, måste ock räknas såsom en oegentlighet. Båda dessa slag af egendom äro nämligen af gemensam natur och böra fördenskull förvaltas på samma sätt som annan dylik egendom. Att enskild egendom står under särskild förvaltning, därom är ingenting att säga; men att förvaltningen af den gemensamma egendomen till en del ligger i mannens och till en annan del i hustruns hand måste anses såsom en ren onaturlighet. Förhållandet kan ej håller annat än verka till att uplösa föreställningen om att egendomsgemensamhet i realiteten finnes. Då hustrun har befogenhet att ensam förvalta nämnda egendom, uppstår hos henne lätt den upfattning, att denna egendom är ämnad att tjäna hennes enskilda ändamål och icke de för henne och mannen, eller rättare de för familjen, gemensamma. Men därmed är ock fara för handen, att mannen å sin sida från liknande synpunkt betraktar den egendom, som af honom handhafves. Det kan visserligen synas förmätet, att inom denna förening klandra föreskrifterna om hustruns förvaltningsrätt i nu nämnda hänseende, då, efter hvad känt är, föreningen mycket ifrat för densamme och äfven bidragit till att denna rätt kommit till stånd; men från principiell ståndpunkt, nödgas vi dock inlägga vår gensaga mot samme rätt. Beträffande de i gällande boskildslag upställda villkor för rätten att söka boskildnad måste vi ock göra anmärkningar. Med boskildnaden afses att genom uphäfvanne af den i mannens hand hufvudsakligen liggande gemensamma förvaltningen söka bot för olägenheterna däraf i de fall, då den ene maken finner sitt och därigenom familjens intresse hotadt genom densamma. Men för boskildnads vinnande äro sådana villkor satta, att i allmänhet ingen hjälp kan, åtminstone hvad angår redan befintlig egendom, af boskildnadsätgården erhållas. Det, hvartill boskil-

naden fönämligast bör ääna, är att skydda egendom, vare sig enskild eller gemensam, från att användas till betalning af skulder, för hvilka samme egendom icke bör svara, enär borgenärerne, såvida ej boskildnad vinnes, hafva att utan afseende på skuldernas natur af att vara gemensamma eller enskilda anlita all egendom i boet, hvilken beskaffenhet han än må ega. Nu kan likväl icke den ene maken söka boskildnad för undanskiftande af sin enskilda och andel i den gemensamma egendomen från att användas till betalning af den andres enskilda skuld, såvida ej denna skuld till beloppet öfverstiger denne senares enskilda egendom och andel i giftorättsegendomen. Då den enskilda skulden är lägre till beloppet, kan egendomen öfverhufvud tillgripas; och som det sålunda bortgångna, för så vidt det tillhört de gemensamma tillgångarna, icke afräknas på den gäldskyldiges giftorättsandel utan blott föranleder till en likvidations-rätt makarne emellan, som ej kan göras gällande mot borgenärerne, så kan på sådant sätt nästan hela den gemensamma egendomen utan skydd för denicke gäldskyldige maken efterhand bortplockas. Och emedan hustrun, hvilken ensam eger rätt att begära boskildnad för att rädda sin enskilda egendom att ej användas för större del i den gemensamma gälden, än som bör af sådan egendom utgå, endast då kan utöfva denne rätt, när mannen icke har så stor enskild egendom, att han därmed kan gälda sin andel i det belopp, hvarmed den gemensamma gälden öfverstiger de gemensamma tillgångarne, så kan hustruns enskilda egendom på lika sätt genom fortgående utsökning förminskas. Från en mera väsentlig synpunkt, nämligen från synpunkten af kvinnans ställning i fråga om rätten att bestämma öfver förmögenheten, kunna slutligen anmärkningar emot den bestående lagstiftningen göras. Denna ställning är, om man afser från den henne enligt förut anförda bestämmelser gifna rätt att själfständigt förvalta viss egendom, altför underordnad. Visserligen har hon rättighet att genom samtycke gifva giltighet åt mannens åtgärd att förytra eller pantförskrifva fast egendom, som af henne egts före äktenskapet eller genom arf från hennes släkt inkommit i boet, att genom borgen för mannen eller genom solidarisk förpliktelse, åtagen af

henne jämte mannen, skaffa större kraft åt förbindelser, som mannen såsom familjens målsman gör, samt att, i händelse mannen blir sinnessvag eller är frånvarande eller förlöper hustrun, i hans ställe taga vård om boet och dess egendom. Men dessa fall af dispositions-befogenhet äro dels af blott negativ och subsidiär natur i det de angå förmögenhetsafåtelse i förening med mannen, och dels endast rent tillfälliga undantagsfall, så att man väl kan säga, att om än den gifta kvinnan i principen är erkänd såsom en myndig person, hon dock i verkligheten i det stora hela befinner sig i ett tillstånd, som är lika med den omyndiges. Om man därför jämför hennes ställning med den ogifta kvinnans, hvilken, såvidt hon upnått stadgad ålder, fritt förfogar öfver sin egendom, finner man ännu tydligare hvilken underordnad plats, hon såsom gift har; och dock har den gifta kvinnan af ålder i jämförelse med den ogifta intagit en mera gynnad ställning.

Huru böra då dessa missförhållanden och särskildt det sist nämnda afhjälpas? Huru böra då makarnes förmögenhetsförhållanden legalt ordnas? Detta är vår andra fråga.

Innan vi inlåta oss på denna frågas besvarande anse vi lämpligt att taga en öfversikt öfver de hos olika folk antagna systemen för ordnande af makarnes egendomsförhållanden. Mot lämpligheten häraf kan visserligen anmärkas, att vi väl ej böra låna någon bestämmelse från annat folk, utan byggande på nationel grundval, utveckla lagstiftningen om makarnes egendomsförhållanden, sådan vi från våra förfäder fått henne, dock med införande af de modifikationer, som af en förändrad upfattning kunna påkallas. Att så förfara finna vi väl önskligt, om man därmed kan komma till det mål, som man såsom det rätta anser sig böra sträfva till. Men om man därigenom blott invecklar sig i svårigheter och motsägelser, inse vi ej, hvarför man skulle underlåta att hemta från främmande folk, hvad man finner vara ändamålsenligt, äfven om man därigenom skulle komma att förkasta något af inhemskt ursprung. Vi anse, att man inom rättens område i allmänhet altför ängsligt sluter sig inom sig själf och till följd däraf visar öfverdrifven obenägenhet mot det goda som därutom är att finna. Detta är dock blott ett allmänt uttalande med afseende

på rättsliga och sociala frågor i allmänhet. En annan sak är, huruvida vi i nu förevarande fråga behöfva hemta något från främmande håll, hvilket den senare utvecklingen skall visa. Men oberoende af allt detta verkar en sådan betraktelse af andra folks rätssystem jämväl att vidga synkretsen, i det hon låter de olika grundsatserne för uppbyggandet af det rättsinstitut som är i fråga mera klart och skarpt framstå i förhållande till hvarandra, och utgör därför en god förberedelse för en mera djupgående undersökning af frågan, och bidrager till hennes lösning på en grund, som är för henne väsentlig.

En brokig tafla möter oss, då vi gå att taga de olika sätten för ordnande af makarnes egendomförhållanden i betraktande. I synnerhet de nordamerikanska fristaterne, hvilka inom förevarande område flitigt begagnat sig af sin särskilda lagstiftningsrätt, och Tyskland, detta den partikulära rättens förlofvade land, förete i nämnda hänseende en mångfaldigt skiftande anblick. Till följd af denna mångfald i de rättsliga bestämmelserna är det ingen lätt sak att komma till rätta vid en allmän öfversikt af förevarande del af civilrätten och att för de antagna reglerna upställa bestämda system. Svårigheten ökas däraf, att de särskilda lagstiftningarna, äfven där de i en eller flere punkter öfverensstämma med hvarandra, i andre åter skilja sig från hvarandra och i dessa närma sig eller stå i öfverensstämmelse med helt olika andra lagstiftningar. Dock tro vi oss kunna upställa fyra hufvudsakligen skilda system: det *engelska systemet*, *dotalsystemet* — det rena och det modifierade —, *egendomsgemensamhetssystemet* — det universella och det partikulära —, hvilka tre system med sina underafdelningar äro mera allmänt antagna, samt därjämte ett fjärde, hvilket vi vilja kalla det *fria egendomssystemet*.

Det engelska systemet karaktäriseras däraf, att nästan all egendomsrätt och förvaltningsrätt är fäst vid mannens person, i hvilken familjens och därigenom hustruns intresse fullständigt upgår, hvaremot han å andra sidan eger ovilkorlig skyldighet att underhålla hustrun. En följd däraf är att hustrun räknas såsom i rättsligt hänseende icke tillfinnandes — a feme covert —, så länge äktenskapet varar. Efter mannens död har hon rätt att i enkeunderhåll njuta en viss del af mannens gods. En förändring

däri har visserligen skett genom en parlamentsakt af år 1870, enligt hvilken hustrun såsom sin enskilda egendom eger och förvaltar hvad hon genom egen verksamhet af ett eller annat slag förvärfvar, för hennes räkning i sparbanker eller allmänna banker insatta medel, penningar, som gifvas henne, till belopp, som icke öfverstiger 200 £. m. m.; men såsom regel kvarstår den ofvan angifna grundsatsen såsom den för en gift kvinnas förmögenhetsställning hufvudsakligen bestämmande.¹⁾

Efter dotalsystemet är ock mannen räknad såsom den ende representanten för familjen; men hustrun är efter detta system dock i principen — och ej blott undantagsvis — ansedd såsom ett själfständigt rättssubjekt, som på sidan om mannen besitter och förvaltar enskild egendom. Såsom bidrag till familjens underhåll, som åligger mannen, ingår dock en del af hustruns egendom till honom — s. k. dotalgods —, hvilken del antingen kan till sin storlek bero af öfverenskommelse — det rena dotalsystemet — eller vara genom lagens stadganden reglerad — det modifierade dotalsystemet. Efter äktenskapsupplösning återfaller dotalgodset till hustrun.²⁾

Egendomsgemensamhetssystemet låter man och hustru lika upgå i familjen på det sätt, att deras egendom förenas till en för dem båda gemensam familje-egendom, hvilken antingen omfattar alla deras tillhörigheter eller blott vissa slag af sådana, under det såväl den ene som den andre i andra slag kunna hafva enskild egendom. I hvardera fallet är dock

¹⁾ Detta system gäller, utom i England, i de flesta af de nordamerikanska staterna, hvilka i teorien erkänna de engelska grundsatserne såsom för äktenskapsrätten bestämmande, ehuru väl i flere af dem genom senare lagar så stora förändringar vidtagits, att, om man bortser från den historiska utvecklingen och bedömer frågan uteslutande efter de bestående förhållandena, man måste finna sig nödgad att uppställa en annan princip, än den om den gifta kvinnans upgående i mannens person, såsom den rätta grndvalen för deras äktenskapsrätt. Längst i detta hänseende har lagstiftningen i staten New-York gått, hvilken tillerkänner man och hustru alldeles skilda förmögenhetsfärer, som af dem hvar för sig fritt handhafvas.

²⁾ Dotalsystemet är rådande genom allmänt bruk af äktenskapsförord därom i södra Frankrike, vidare i de Österikiska arfländerna, i de allra flesta af Schweiz' fristater, i Italien samt i Tyskland (mellersta Tyskland) för ett antal af 11 till 12 millioner inneånare.

förvaltningen af egendomen lagd i mannens hand, antingen med inskränkt rätt för honom däri eller med vissa inskränningar med afseende på viss egendom, som genom hustrun inkommit i boet.¹⁾

Det fria egendomssystemet håller makarne till sina förmögenhetsförhållanden i det närmaste oberörda däraf, att de ingått äktenskap, och låter dem följaktligen, oberoende af denna omständighet hvar för sig hafva sin särskilda egendomsfär, som af dem särskildt förvaltas. Det är dock naturligt att äktenskapet i alla fall måste medföra vissa skyldigheter för den ene (mannen) eller båda att underhålla den andra maken och de af äktenskapet upkomna barnen. Så till vida blifva de af äktenskapet till sin förmögenhetsrättsliga ställning bestämda.²⁾

Betrakta vi nu dessa olika system från synpunkten af kvinnans ställning i jämförelse med mannens finna vi, att hon efter det engelska och dotalsystemet icke intager en henne värdig ställning, enär hon antingen helt och hållet täckes af mannen eller står med sin enskilda egendom på sidan om familjen och

¹⁾ Den allmänna (fullständiga) egendomsgemensamheten herskar i Norge, Danmark, Holland och Portugal samt i Tyskland (norra och östra och i Mainländerna) för ett innevånareantal af 11 till 12 millioner; den partikulära egendomsgemensamheten åter i Sverige, Finland, norra delen af Frankrike — efter hvars rätt detta system är det som enligt lag gäller, där ej annorlunda genom förord bestämts —, Spanien, Canada, Louisiana och Californien samt i Tyskland (det vestra) för 13 till 14 millioner innevånare.

²⁾ Till områden för det fria egendomssystemet kunna vi räkna de nordamerikanska stater, som gått längst i att frigöra hustrun från mannens egendoms- och förvaltningsrätt, ehuru den amerikanska rätsteorien, såsom vi redan nämt, i det hela med seg ihärdighet fasthänger vid de engelska grundsatserne i förevarande hänseende såsom de allmänt principiella, däri liknande den romerska teorien, som äfven i sitt senaste utvecklingsskede vidhöll de ursprungliga rättsgrundsatserne, äfven der desse genom nyare regler voro nästan helt och hållet bortskymda. För öfrigt representeras det fria systemet egentligast af det rättsliga förhållande, som hos oss råder sedan den gemensamma förvaltningen och egendomsrätten blifvit uphäfd genom boskilnad, i ty att man och hustru då hafva aldeles söndrade egendomsområden med skild förvaltning, om man undantager det som makarne efter boskilnaden med gemensamt arbete förvärfva, och makarne hafva lika skyldighet att underhålla hvarandra och sina barn.

främmande för dennas intressen, som af mannen ensam uprätthållas. I systemet af egendomsgemensamhet är hennes likställighet med mannen i fråga om egendomsrätten tillräckligt tillgodosedd, såväl där gemensamheten är universell som där hon är partikulär, så vida hennes andel i den gemensamma egendomen är bestämd lika med mannens. I fråga om egendomsförvaltningen åter får hon äfven där träda helt och tillbaka för mannen. I det fria systemet är anspråket på likställighet tillgodosedt i såväl det ena afseendet som det andra. Ätminstone från abstrakt synpunkt betraktadt kunna vi uttala detta omdöme. Annat är huruvida hon enligt detta system i verkligheten åtnjuter så stora fördelar i fråga om förvärf af egendom, som erbjudas henne genom gemensamhetssystemet. Klart är att mannen i allmänhet är mera i tillfälle att på olika sätt föröka sin förmögenhet, hälst som kvinnan enligt sakens natur måste egna sin mesta tid åt den inre hushållningen och vården om barnen, och då denna tillökning enligt systemet af egendomsfrihet tillfaller honom ensam, bliver den förmån, som systemet skänker kvinnan hufvudsakligen den, att hon är i tillfälle att genom en försiktig förvaltning af sin särskilda egendom bevara densamma oförminskad. Emellertid kunde man vara frestad att till följd af den i rättsligt hänseende, om ej faktiskt, jämlika ställning som hon enligt nämnda fria system erhåller, uppställa detta såsom idealet för sin sträfvan, under förklaring att de faktiska olikheter, som det sociala lifvet medför, icke kunna ändras, men att hufvudsaken är att åt henne vinna en i rättsligt hänseende fullt lika ställning. Men den föregående framställningen af de olika förmögenhetssystemen gifver vid handen, att man ej bör betrakta frågan blott och bart från synpunkten af kvinnans ställning jämförd med mannens, utan äfven taga hänsyn till båda makarnes ställning till den genom äktenskapet upkomna familjen. Vi vilja därför söka utreda frågan från den dubbla synpunkten af äktenskapets idé och makarnes ställning i förhållande till hvarandra.

Vi vilja icke påstå, att äktenskapets väsen med ovillkorlig nödvändighet kräfver ett visst sätt för ordnande af egendomsförhållandena inom detsamma. I ett sådant påstående

skulle innebäras, att alla de äktenskap, inom hvilka de nämnda förhållandena vore annorlunda gestaltade, skulle vara förfelade, icke vara verkliga äktenskap; och med kändedom om de mångskiftande sätt, på hvilka lagstiftningarna i de olika länderna sökt reglera dessa förhållanden skulle ett dylikt påstående vara en ren orimlighet, till hvilken vi icke vilja göra oss skyldige. Hufvudvikten för det äktenskapliga samlifvet ligger naturligtvis på den inre uppfattningen hos makarne af deras af äktenskapet bestämda personliga förhållande till hvararandra och deras däraf beroende frivilliga samverkan för äktenskapets ändamål oberoende af de mera ytre förhållandena i afseende på förmögenhetsställning, i hvilka de kunna vara satta. Men är detta å ena sidan sant, så är det å andra sidan icke mindre sant, dels att all ytre omklädning i viss mån är bestämd af den karaktär, som ett med själfständig tillvaro framträdande föremål i sig har, såsom vi se, att den ur fröet sig utvecklande plantan gestaltar sig till stam, grenar, blad och blommor efter sin egen inre af samma frö bestämda art, och dels att hvarje sådant föremål rikast och mest fruktbarande utvecklar sig i den omgifning af förhållanden, som bäst motsvarar dess egendomliga natur. Så är det ock med äktenskapet. Därför synes det oss icke likgiltigt, huru man ordnar äfven de ytre förhållandena med afseende på förmögenheten, hvilka från en sida kunna betraktas såsom omklädningen för det äktenskapliga samlifvet, sådant det af hvarje folk fattas, och från en annan sida såsom den vegetativa omgifningen för detta lif.

Vi tro oss icke fela i att träffa det rätta, om vi påstå, att från kristlig synpunkt och efter den upfattning, som hos vårt folk allmänt råder, äktenskapet till sitt inre är en på *den djupaste kärlek och det högsta förtroende grundad* förening af i sig själfständiga personer, en man och en kvinna, till personlig sammanlefnad för lifstiden, och till sitt däraf beroende ytre en *fullständig sammanslutning af dessa personers intressen*, ett ömsesidigt upgifvande af all själfviskhet i intressen. Redan det äktenskapliga lifvet för sig kräfver ett byggande på sådan grund; men detta kraf ökas med upkomsten af nya medlemmar af familjen, som af detta samlif är en natur-

lig följd, i det att desse nye medlemmar fordra för sin vidare utveckling gemensam omvårdnad och gemensamma upoffringar af mannen och kvinnan. En sådan förening af två själfständiga personer, hvilka för den af föreningen upkommande familjen, äro lika väsentliga medlemmar, är dock icke bygd på nämnda grund och sålunda icke rätteligen grundad, om hon ej hvilar på upfattningen af mannens och kvinnans *jämbördighet* i rätt och makt, emedan i annat fall en tendens till särskiljande af den ene makens intresse från den andres i äktenskapet inlägges, hvaraf fara uppstår, att äfven det gemensamma intresset för dem undanskymmes.

På de nämnda grundsatserne, att äktenskapet innebär en fullständig sammanslutning af makarnes intressen och att jämbördighet mellan dem bör ega rum, vilja vi fota den vidare utvecklingen af vårt ämne. Af dem följer först,

att fullständig egendomsgemensamhet bör i äktenskapet råda, och att makarne böra hafva lika andel i den gemensamma egendomen.

Systemet af egendomsfrihet stämmer ej väl öfverens med den grund, hvarpå äktenskapet bör vara byggt. Frågor om mitt och ditt, som emellan makarne kunna uppstå, äro ej egnade att stärka bandet mellan dem, likasom ej håller frågorna om den olika grad, hvori de i förhållande till hvarandra betungas för deras gemensamma och barnens underhåll. Sådana frågor uppstå ovilkorligen under ett system af egendomsfrihet, men äro fullständigt undanrödda där egendomsgemensamhet råder. Såsom undantag må frihetssystemet kunna komma till användning i de fall, där egendomsgemensamheten af någon tillfällig anledning eller något fel å den ene makens sida kan visa sig förderlig för den andre makens och medelbart genom honom familjens intresse, såsom ock förhållandet hos oss redan är efter boskilnad; men till allmän grundval för ordnandet af förmögenhetsförhållandena inom äktenskapet är det icke lämpadt.

Egendomsgemensamheten bör ock vara i möjligaste mån fullständig. Någon anledning att bibehålla den inskränkning, som vår lag känner, med afseende på ärfd eller före äktenskapet förvärfvad landtfastighet, finnes icke, då ättförfatt-

ningen icke vidare har någon den ringaste betydelse, och då såväl ärfd som under äktenskap förvärfvad stadsfastighet redan under århundraden varit gemensam egendom. Dock om ene maken genom gåfva får egendom med vilkor att den samme skall tillhöra honom ensam, bör sådan egendom erkännas såsom enskild.

Af satsen om egendomsgemensamhet följer vidare,
att förvaltningen af egendomen bör vara en.

Det är en rättslig orimlighet att på ett splittradt sätt förvalta gemensam egendom, så vidt ej ett särskildt sätt för någon viss egendoms fruktbargörande fordrar detta. Den särskilda förvaltning af egendom, som till sin natur är gemensam, hvilken för närvarande tillhör hustrun, bör därför uphöra. Vi hafva lånat denna inrättning från den engelska lagen såsom förebild; men om hon inom det engelska systemet kan låta försvara sig, emedan hon inom detta, efter hvilket all egendom eljes är fäst vid mannen, såsom den hvilken uteslutande upbär familjeintresset, bildar en af kvinnans anspråk på personlig själfständighet grundad opposition emot denne grundsat, och emedan den egendom, hvilken denna särskilda förvaltning omfattar, på samma gång är hennes enskilda egendom, så kan åt densamma ej tillkännas något berättigande inom ett system af egendomsgemensamhet. Däremot bör den egendom, som man eller hustru genom gåfva får såsom enskild egendom, enskildt förvaltas.

Slutligen följer af de upställda grundsatserne,
att makarne böra gemensamt utöfva förvaltningen af familjens egendom och därvid hafva lika makt.

Detta föreskrifves icke blott af makarnes jämbördighet utan äfven af omsorgen att bevara egendomsgemensamheten och egendomsförvaltningen obrutna. Vi hafva förut sagt i afseende på yrkandet om jämbördighet i rätt makarne emellan, att i fall denna icke iakttages en tendens till särskiljande af den enes intresse från den andres uppkommer, som hotar att jämväl undanskymma det af familjens begrepp förestafvade gemensamma intresset. Detta hafva vi anledning att här något närmare utföra. Om åt mannen en mera herskande ställning gifves, är det fara värdt att han, förbiseende familjens

ändamål och intresse, betraktar och behandlar egendomen från sin individuella personliga ståndpunkt, och sålunda indentificerar familjens intresse med sitt personliga, och ej tvärtom. Och då hustrun å sin sida finner sig dömd till en underordnad ställning, uppstår hos henne en sträfvan att för tillfredsställelse af sina personliga behof och tycken skaffa sig en egen tillgång med fri förvaltning öfver densamme; men i och med det samma har hon söndrat sitt intresse från det gemensamma, och måste med den i alla fall obetydande plats, hon intager, känna sig i mer eller mindre grad främmande för familjen, som af mannen representeras. Att en sådan sträfvan icke blir resultatlös, finna vi alltför väl af den riktning, som under de senare åren uppenbarat sig i såväl vår egen, som den engelska och amerikanska lagstiftningen.

Utöfva makarne förvaltningen gemensamt, hindrar likväl icke detta, att såväl den ene som den andre maken kan idka särskild ekonomisk verksamhet, såsom fabrikrörelse, handel eller annan näring och af den gemensamma egendomen under sin särskilda vård hafva hvad för en dylik verksamhet erfordras.

Äro nu de tre satser, som vi framställt såsom bestämmande för makarnes förmögenhetsförhållanden, riktiga, så kan man dock, särdeles med afseende på den sista af dem, fråga sig huru de låta sig i enskildheter närmare utföras. Att detta icke är någon lätt sak medgifva vi gerna. Men är den gifta kvinnans anspråk på ett fullständigt erkännande af hennes rättskapacitet befogadt — och för vår del anse vi det oafvisligt —, så måste lagstiftningen söka komma till rätta därmed. Svårare problem än detta har lagstiftningen haft för sig uppstådt och lyckligt utfört. Vi tro ock, att lösningen i det hela skall visa sig enklare och mera följdriktig än den för närvarande hos oss gällande lagstiftningen angående den äktenskapliga förmögenheten, hvilken sannerligen icke är något mönster med afseende på enkelhet och konsekvens. Vi hafva med afseende på de närmare bestämmelser, som för den förordade anordningens utförande böra vidtagas, vid ett föregående tillfälle i föredragningsämne till det 2:dra nordiska juristmötet i Stockholm ytrat: »En sådan anordning bör

kunna användas lika väl i förhållande till makarne, som hon är använd med afseende på solidariska bolagsmän. Likväl bör skilnaden i ändamål för rätsgemenskapen föranleda till någon olikhet i detaljbestämmelserna. Enligt dessa grundsatser må hvilkendera af makarne som hälst kunna upbära och indrifva fordringar samt förvärfva lös och fast egendom. Äfven bör föryttring af lös egendom, gjord af ene maken, vara giltig mot dem båda, så snart förvärfvaren fått egendomen i sin besittning, men i annat fall kunna häfvas af den andre maken. För föryttring af fast egendom eller dennes intecknande, pantsättande eller uplåtelse till nytjande på annan tid än tils vidare bör samtycke vara gifvet af båda makarne. Beträffande skulders åtagande blir följden af de upställda grundreglerna, att man och hustru kunna, hvar för sig, med giltig verkan ingå förpliktande rätshandlingar utan samtycke af hvarandra. Men i öfrigt bör man utgå från den grundsats, att makarne — eller familjen i sin helhet — böra hafva sitt uppehälle af verkliga inkomster och ej lefva af skuldsättning, hvaraf följer, att den ene maken ej kan ensidigt förplikta båda, utan hvarje af någondera för sig åtagen skuld blifver enskild skuld, så vida ej den andre kan anses hafva godkänt densamma, eller det gemensamma boet kan anses hafva genom det som emot förbindelsen influtit blifvit rikare, i hvilket senare fall den andre bör efter sin andel i egendomstillökningen svara för gälden. Oberoende af sådant resultat bör ock gäld, som är gjord i och för rörelse, som af ene maken drifves, till fulla beloppet hvilat på den egendom, som i rörelsen finnes nedlagd eller eljest särskildt tillhör densamma. Den skuld, som är åtagen af man och hustru gemensamt, bör räknas såsom gemensam skuld; och till följd af den sammanslutning i intressen, som för dem eger rum, synes förbindelsen böra vara för dem solidarisk, äfven utan uttryckligt åtagande i sådant syfte. Detta bör ock gälla, då ene maken godkänt en förbindelse af den andre, samt då båda makarne biträda hvarandra i utöfvande af en rörelse, ehuru gälden är gjord af blott den ene.»¹⁾ Detta uttalande vidhålla

¹⁾ Förhandlingar vid andra nordiska juristmötet, Stockholm 1875.

vi ännu, och tro att de föreslagna bestämmelserna måhända med ett eller annat tillägg eller någon modifikation skola vara tillfyllesgörande.

Till det nu utvecklade anse vi oss böra tillägga, att jämte ofvan angifna satser grundsatsen om makarnes rätt att genom på förhand träffadt förtal efter eget godtfinnande bestämma om sina förmögenhetsförhållanden bör uprätthållas, samt att såväl den ene maken som den andre bör ega befogenhet att, när han finner sådant af hans eget och familjens intresse påkalladt, söka boskildnad, hvilken i sådant fall bör utan vidare bifallas. Om vi ock anse den makarne mera bindande reglering, som vi förordat, vara den, som äktenskapet efter sitt begrepp och ändamål fordrar, tro vi likväl det icke vara lämpligt att med tvång hålla makarne därvid. Frihet att bryta densamma kan vara påkallad icke blott af faktiska förhållanden, som kunna objektivt bevisas, utan äfven af en spänning i sinnena, som, om hon motverkas, kan på ett mera förderfbringande sätt brista ut. Må gerna hvar och en, då det ömse-sidiga förtroendet brister, få sin särskilda egendom för sig och fritt sköta densamma med skyldighet att jämte den andre därmed sörja för de gemensamma kostnaderna. Återställes förtroendet, böra makarne ånyo kunna, såsom vår lag äfven nu medgifver, återgå till gemensamhet i egendom och förvaltning.

Vi vilja icke förtiga att mot den åsikt i förevarande ämne, som vi sålunda nu för andra gången framlagt, anmärkningar blifvit gjorda. Såsom de viktigaste räkna vi dem, som af en inom vår juridiska litteratur högt aktad författare framställts.¹⁾ På samma gång, som det är oss ett nöje att med honom i många frågor inom äktenskapsrätten vara af samma tanke, kunna vi dock icke underlåta att uptaga till besvarande de anmärkningar, som han framställt, dels emot den fria rätten för makarne att yrka boskildnad och dels emot hustruns rätt att lika med mannen deltaga i förvaltningen af egendomen. I slutbetraktelserna till den 4:de uplagan af sitt arbete »Om makars giftorätt i bo», hvilka hufvudsakligen äro riktade mot

¹⁾ *Olivecrona*, Om makars giftorätt i bo, Upsala 1876, senare Afdelningen, sidd. 251 och följande.

det fria egendomssystemet såsom den legala grunden för makarnes förmögenhetsförhållanden, och hvilka därför icke röra oss, anmärker han dock mot vår åsikt i det förra afseendet, att »en så löst hopfogad egendomsgemenskap måste blifva utan allt värde för äktenskapet, såsom sedlig institution, om minsta lilla tvist mellan makarne rörande någon förvaltningsåtgärd skulle kunna gifva den ena maken laglig anledning att genast upphäfva egendomsgemensamheten», och mot den föreslagna anordningen i det senare afseendet, att densamma »i sina konsekvenser måste framstå såsom en "organiserad anarki" inom området af makars rättsförhållanden och skapa en betänklig osäkerhet äfven i andra rättsförhållanden, såsom exempelvis då en köpman, hvilken vet sig ega en förfallen fordran hos någon af sina kunder eller medel insatta i en bankanstalt, kommer för att emottaga liquid eller lyfta penningar, men till sin förvåning finner att hans hustru redan qvitterat samma fordran eller lyftat beloppet, eller, då han upgjort ett aftal om leverans af ett parti spannmål, bränvin eller dylika varor, men hustrun någon dag derefter, innan leveransen hunnit fullgöras, finner för godt uphäfva aftalet, o. s. v.» Härpå vilja vi först svara, att då vi förklarar man eller hustru kunna hvar för sig för särskildt yrke eller näring hafva under särskild vård viss del af egendomen, och exemplet om leveransaftalet måste angå en i dylik rörelse upgjord affär, för hvilken den i rörelsen befintliga egendomen oberoende af den andres åtgörande måste häfta, detta exempel icke träffar oss. Vidare är det helt naturligt att vid en gemensam förvaltning vissa förtretligheter, ja äfven verkliga olägenheter för den ene eller den andre kunna upstå. Men detta blir icke vid en äktenskaplig egendomsgemensamhet, sådan vi föreslagit densamma, i högre grad fallet, än vid bolagsgemensamhet, som man dock finner kunna lifslängt bestå. Snarare böra den ständiga samvaron och beröringen makar emellan bidraga att reducera antalet och storleken af dem. Vår tro är att, om den anordning, som af oss förordats, blir gällande, man i allmänhet i en familjs ytre förhållanden skall spåra föga eller ingen olikhet mot hvad nu eger rum. Är mannen genom sina egenskaper lämpad att sköta de ytre angelägenheterna, så lär

nog en klok hustru till honom afstå denna sida af förvaltningen. Men huru mycket godt kan icke komma däraf, att han i hustruns lika rätt har en af lagen gifven maning att äfven då i vigtigare saker taga hustrun till råds och i vissa fall såsom vid försäljning af egendom eller skuldsättning, så vida denna senare skall vara för båda bindande, *måste* hafva hennes instämmande? Om öfvervägandet af en sak af tvänne personer, den ene må hända djärf den andre mera försiktig, måste anses i allmänhet åstadkomma en bättre och mognare beredning af henne, än blott en persons begrundande, så måste detta ock gälla om tvänne makars angelägenheter. Och hvad betyder väl den olägenhet, den ärade författaren anført, mot den olägenhet, som nu ofta eger rum, att hustrun först genom en öfver hela boet ägången konkurs får kändedom om att ej blott mannens utan hela familjens ställning är underminerad genom af honom ensam åtagna skulder, för hvilka dock äfven hennes enskilda egendom står i ansvar, och att hon då endast med svårighet kan genom boskilnad undan förstörelsen för sig och familjen rädda några få spilor af en måhända stor förmögenhet, eller den olägenhet, hvilken äfven ofta framträder och hvarpå vi kunna åberopa exempel från egen erfarenhet, att ett större eller mindre kapital, som tillfallit en genom mannens laster nödstäld familj, icke kan utbetalas till hustrun, som kunnat använda detsamma för familjens behof, utan måste lemnas till mannen, som i stället låter det tjäna till egna omåttliga begärs tillfredsställande. I sanning, vi sätta icke litet hopp till kvinnan i hennes rätt att lika med mannen taga del i egendomsförvaltningen. För öfrigt, då hustrun genom sitt giftermål är kallad till lika intresse för familjen, som mannen, kan det icke vara rättvist, att mannen med lagen i hand skall kunna afvisa henne från hvarje delaktighet i familjens lifsfrågor. Icke håller kan det från hennes individuella ståndpunkt sedt vara rättvist, att hon i sina vigtigaste intressen skall vara underkastad mannens godtfinnande och nödgas finna sig i hvarje af honom vidtagen åtgärd, som dock kan för henne vara af ödesdiger art. Först och sist är det kvinnans rätt till själfmyndighet, som i förevarande fråga måste bestämma utslaget. Hvad slut-

ligen angår den föreslagna lättheten för man eller hustru att söka boskildnad, frukta vi icke att denna skall begagnas af blott nyck utan verklig anledning. Enhvar som känner den obenägenhet, som allmänt råder, att med husliga frågor offentligt framträda, vet att däri finnes en tillräklig hämsko mot förhastade ansökningar om boskildnad. Däremot utgör den ovilkorliga rätten till boskildnad ett nödvändigt komplement till den gemensamma egendomsförvaltningen, grundad på det lika ansvaret hos hvardera maken i fråga om tillgodoseendet äfven emot den andre maken, och ännu mera emot dennes borgenärer, af familjens intresse. Denne rätt torde ock genom sin blotta tillvaro komma att verka gagnande i det hänseende, att han i månet fall lägger band på såväl den ene som den andre i att af lättretlighet eller öfverdåd skapa missförhållanden, som eljest kulle kunna leda till följder, som vore för det äktenskapliga samlifvet mera förderfbringande.

Till sist hafva vi att ställa oss en fråga före. Om behofvet af en förändring i det nu bestående inom det område, som vi behandlat, gjort sig inom några lager af befolkningen känt, så lagstiftar man dock icke för blott enskilda klasser, utan för befolkningen i hennes helhet; och ingen förändring har utsikt att vinna framgång, om hon ej motsvaras af den upfattning, som är rådande hos befolkningens flertal. Huru är det i denna sak bestämdt med upfattningen hos den talrikaste klassen af vårt folk, den svenska allmogeklassen? Visserligen gör jag ej anspråk på att kunna med någon säkerhet besvara frågan. Men såsom son till en prest på landet och där upfödd har jag från mina tidigaste år haft mycken beröring med den besutna allmogeklassen. Denna beröring har jag genom min praktiska verksamhet som jurist haft tillfälle att fortsätta. Från min därigenom vunna erfarenhet kan jag vitsorda den betydendet, en odalmans hustru i alla familjeärenden åtnjuter, och huru djupt stadgad föreställningen inom denna klass är om nödvändigheten för man och hustru att samråda i sina och familjens angelägenheter. Och tror jag därför, att om än just på grund af den vana, som med anledning däraf utbildat sig, det praktiska behofvet af att ge lagligt stadgande om en annan ordning i afseende på familjens förmögenhetsförhållan-

den, än den nu gällande, inom nämnda klass mindre tydligt framträdt, den nu föreslagna icke skall inom densamma mötas af hindret att vara en för medlemmarne däraf okänd nyhet.
